

МИНИСТЕРСТВО
ВЫСШЕГО И СРЕДНЕГО
СПЕЦИАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

R
RESEARCH
SUPPORT CENTER

Институт Прогнозирования и
Макроэкономических Исследований
Institute of Forecasting and
Macroeconomic Research

МИНИСТЕРСТВО ЭКОНОМИЧЕСКОГО
РАЗВИТИЯ
И СОКРАЩЕНИЯ БЕДНОСТИ
РЕСПУБЛИКИ УЗБЕКИСТАН

“ЯНГИ ЎЗБЕКИСТОН ИҚТИСОДИЁТИНИНГ МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИГИНИ ТАЪМИНЛАШ: МУАММОЛАР, ТАҲЛИЛЛАР ВА НАТИЖАЛАР”

онлайн, илмий-масофавий
конференцияси тезислар туплами

www.e-science.uz

Мазкур тўпلامда “Янги Ўзбекистон иқтисодиётининг макроиқтисодий барқарорлигини таъминлаш: муаммолар, таҳлиллар ва натижалар” мавзусидаги илмий-амалий онлайн конференциясида муҳокама этилган “Хозирги глобал инқироз ҳолатларининг ўзбекистон иқтисодиёт тармоқларига салбий таъсирини юмшатиш бўйича чора-тадбирлар”, “Ўзбекистоннинг макроиқтисодий барқарорлигини таъминлашда рақамли иқтисодиётнинг ўрни, уни шакллантиришда замонавий тенденциялар таҳлили”, “Кичик бизнес ва хусусий тадбиркорликни қўллаб-қувватлашнинг долзарб масалалари”, “Коронавирус пандемияси натижасида вужудга келадиган глобал инқироз ҳолатларининг ўзбекистон банк-молия тизимига таъсири ва уни бартараф этиш йўллари”, “Макроиқтисодий барқарорликни таъминлашда минтақаларни комплекс ривожлантиришнинг аҳамияти”, “Макроиқтисодий барқарорликни таъминлаш шароитида аҳоли турмуш даражасини ошириш ва камбағалликни қискартиришнинг долзарб масалалари” бўйича тавсия этилган тезислар жамланган.

ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ҚИЛИШ МИНТАҚАЛАРНИ КОМПЛЕКС РИВОЖЛАНТИРИШ ОМИЛИ СИФАТИДА	540
<i>Арипов М.А. – ДБА, тингловчи</i>	
ҚАШҚАДАРЁ ВИЛОЯТИГА ХОРИЖИЙ ИНВЕСТИЦИЯЛАРНИ ЖАЛБ ЭТИШНИНГ УСТУВОР ЙЎНАЛИШЛАРИ: ИЕРАРХИК ТАҲЛИЛ УСУЛИ	546
<i>Кобилов А.Э. – ҚДУ, таянч докторанти</i>	
<i>Курбомуов О.А. – ҚДУ, тадқиқотчи</i>	
О‘ЗБЕКИСТОН ТОГ‘ЛИ HUDUDLARINI KOMPLEKS IJTIMOIIY-IQTISODIY RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK JIHATLARI	552
<i>Allayorov R.X. – 68-sonli davlat ixtisoslashtirilgan maktab internati, o‘qituvchi</i>	
<i>Allayorov I.X. – TDPU, o‘qituvchi</i>	
<i>Xidirov M.Sh. – TDPU, mustaqil tadqiqotchi</i>	
ХУДУДИЙ ИНВЕСТИЦИЯ БОЗОРИНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА БАНКЛАРНИНГ РОЛИНИ ОШИРИШ	559
<i>Каримов З.К. – БМА, тингловчи</i>	
ИНКЛЮЗИВНЫЙ ЭКОНОМИЧЕСКИЙ РОСТ КАК ФАКТОР УСТОЙЧИВОГО РАЗВИТИЯ ЭКОНОМИКИ СТРАНЫ	562
<i>Садуллаев Т.Х. – ТГЭУ, докторант</i>	
ХУДУДЛАРНИ РИВОЖЛАНТИРИШДА ЕР ФОНДИДАН ФОЙДАЛАНИШ ДИВЕРСИФИКАЦИЯСИНИНГ АҲАМИЯТИ	568
<i>Махсудов М.Д. – ТИКХММИ, магистрант</i>	
6- Шўъба	
“МАКРОИҚТИСОДИЙ БАРҚАРОРЛИКНИ ТАЪМИНЛАШ ШАРОИТИДА АҲОЛИ ТУРМУШ ДАРАЖАСИНИ ОШИРИШ ВА КАМБАҒАЛЛИКНИ ҚИСКАРТИРИШНИНГ ДОЛЗАРБ МАСАЛАЛАРИ”	
ГЛОБАЛ ПАНДЕМИЯ ШАРОИТИДА АҲОЛИНИ ИЖТИМОЙ ҲИМОЯ ҚИЛИШ БЎЙИЧА САМАРАЛИ ЧОРА-ТАДБИРЛАР	577
<i>Абдурахманова Г.К. - ТДИУ, и.ф.д. проф.</i>	
<i>Фойипназаров С.Б. – ТДИУ, PhD</i>	
КАМБАҒАЛЛИК ДАРАЖАСИНИ АНИҚЛАШДА ЁНДАШИШЛАР ВА УЛАРНИ СТАТИСТИК ЎРГАНИШ	585
<i>Хужакулов Х.Ж. – ТМИ, профессор</i>	
<i>Утанов Б.К. – ТМИ, ўқитувчи</i>	
КАМБАҒАЛЛИКЛИКНИНГ ИЖТИМОЙ-ИҚТИСОДИЙ САБАБЛАРИ	590
<i>Хасанов Р.Р. – ПМТИ, и.ф.д., профессор</i>	
ЎЗБЕКИСТОНДА КИЧИК БИЗНЕС ВА ХУСУСИЙ ТАДБИРКОРЛИКНИНГ САЛОҲИЯТИДАН ФОЙДАЛАНИШ ДАВЛАТ-ХУСУСИЙ ШЕРИКЛИКНИ РИВОЖЛАНТИРИШ ЙЎНАЛИШИ	598
<i>Беркинов Б.Б. – и.ф.д., профессор</i>	
<i>Неделькина Н.И. – Катта илтий ходим</i>	
<i>Алмуродов А. – и.ф.н.</i>	
КУНЛИК МЕХНАТ БОЗОРИ ҲОЛАТИНИ ЎРГАНИШ ВА “ИШ МАРКАЗИ”НИ ТАШКИЛ ЭТИШДАГИ ВАЗИФАЛАР	604
<i>Мардонов Б.Б. – СИСИ, доцент</i>	
<i>Мустафоев Г.С. – СИСИ, ўқитувчи</i>	

кесимида мақбул инвестицион лойиҳаларнинг ишлаб чиқилиши орқали хорижий ва маҳаллий инвесторлар билан ишлаш самарадорлиги ортади.

Шунингдек, амалга оширилиши кўзда тутилаётган инвестицион лойиҳаларнинг ижобий ва салбий таъсирларини ҳам ушбу усул ёрдамида баҳолаш мумкин.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати:

- [1] Saaty, T.L. (2001) Fundamentals of Decision Making and Priority Theory. RWS Publications, Pittsburgh.
- [2] Saaty, T.L. (2008) Decision Making for Leaders: The Analytic Hierarchy Process for Decisions in a Complex World. RWS Publications, Pittsburgh.
- [3] Saaty, T.L. (2008) Relative Measurement and its Generalization in Decision Making: Why Pairwise Comparisons are Central in Mathematics for the Measurement of Intangible Factors—AHP. Review of the Royal Academy of Exact, Physical and Natural Sciences: Mathematics (RACSAM), 102, 251-318.
- [4] Saracoglu, B.O. (2013) Selecting Industrial Investment Locations in Master Plans of Countries. European Journal of Industrial Engineering, 7, 416-441.

**Qashqadaryo viloyati G‘uzor tumanidagi
68-sonli davlat ixtisoslashtirilgan maktab internati o‘qituvchi
Allayorov Ruslan Xaykal o‘g‘li
allayorov_1992@mail.ru**

**Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti o‘qituvchi
Allayorov Isroil Xaykalovich**

**Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti
mustaqil tadqiqotchisi
Xidirov Muhiddin Shermamatovich**

O‘ZBEKISTON TOG‘LI HUDUDLARINI KOMPLEKS IJTIMOY- IQTISODIY RIVOJLANTIRISHNING GEOGRAFIK JIHLARI

Annotatsiya. Maqolada O‘zbekiston tog‘li hududlarini kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishning geografik jihatlari yoritilgan. To‘g‘li hududlar geografik obyekt bo‘lishi bilan birgalikda, iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy geografik obyekt sifatida qaralib O‘zbekiston tog‘li hududlarini kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirish yuzasidan taklif va tavsiyalar berilgan.

Kalit soʻzlar: *togʻ, togʻoldi, mintaqa, iqtisodiyot, sanoat, tabiiy resurs, qishloq xoʻjaligi, .*

Kishilik jamiyatining rivojlanishida togʻli hududlarning oʻrni beqiyosdir. Chunki insoniyatning dastlabki xoʻjalik faoliyati togʻli hududlardan boshlangan.

Inson jamiyat taraqqiyoti davomida togʻlardan turli maqsadlarda foydalanib kelgan. Jumladan, inson ilk ibtidoiy jamoa tuzumi davrida togʻlardan nafaqat oziq-ovqat, kiyim-kechak ehtiyojlarini qondirishda, balki tabiatning turli salbiy taʼsirlaridan va turli xildagi yirtqich hayvonlar hujumidan saqlanish maqsadida boshpana sifatida ham foydalangan.

Ayniqsa, XIX asrning oxiri va XX asrning boshlarida Gʻarbiy Yevropa mamlakatlarida ishlab chiqarish munosabatlarining rivojlanishi va mustamlakachi mamlakatlarning dunyoni turli mintaqalarida bosqinchilik yurishlari davrida togʻli hududlardan sanoat maqsadlarida foydalanish keskin kuchaygan.

XX asrning FTI davriga kelib esa togʻli hududlar yoqilgʻi va mineral resurslar qazib chiqaruvchi asosiy manbalarga aylandi. Chunonchi, bu davrda yoqilgʻi, qora va rangli metalluriya, togʻ-kon sanoati tarmoqlari rivojlandi.

Togʻlar – bu bebaho boylik, ular har qanday mamlakat yoki mintaqada ishlab chiqarish kuchlarini joylashtirish va rivojlantirishga turlicha taʼsir koʻrsatadi. Masalan, togʻli hududlarga ega boʻlgan mamlakatlarda rudali va noruda konlarning joylashganligi bu yerda yoqilgʻi, qora va rangli metallurgiya, kimyo sanoati; tropik va moʻtadil mintaqaning choʻl va chalachoʻllar mintaqasida esa sugʻorma dehqonchilikka asoslangan qishloq xoʻjaligi tarmoqlarini rivojlantirish imkoniyatlarini vujudga keltiradi.

Hozirgi kunda jahon mamlakatlarida togʻlardan turli darajada foydalanilmoqda. Jumladan, iqtisodiyoti rivojlangan, sanoatlashgan mamlakatlarda togʻlardan xoʻjalik maqsadlarda emas, balki koʻproq kurort va dam olish uchun keng foydalanilmoqda. Birgina Gʻarbiy Yevropaning Shveysariya, Avstriya, Italiya kabi mamlakatlarida koʻplab turizm va kurort markazlari vujudga kelgan.

Maʼlumki, *togʻ* tushunchasi, odatda, relyef shakli, orografik element maʼnosini bildiradi. Binobarin, u, asosan, tabiiy geografiyaning obyekt sifatida koʻriladi. Vaholanki, togʻlar

katta ijtimoiy, iqtisodiy va siyosiy ahamiyatga ega. Shuning uchun ular iqtisodiy, ijtimoiy va siyosiy geografiyaning ham muhim tadqiqot obyekti bo‘lmog‘i lozim.

Tabiiy geografiyada tog‘larning iqlim hosil qiluvchi va boshqa xususiyatlari yaxshi o‘rganilgan. Ayni vaqtda ular yirik mineral boyliklarga, rekreatsiya va turistik imkoniyatlarga ham ega. Biroq, bu salohiyatdan foydalanish ko‘proq tog‘liklar manfaati uchun emas, balki tekislikda yashovchilarga xizmat qilishi, umuman olganda esa tog‘ va tekislik o‘rtasida o‘ziga xos aloqadorlik, „geografik konveyr“ mavjud.

Shu o‘rinda, ustoz olim, geografiya fanlari doktori, professor A.Soliyev tomonidan geografiya va uning ahamiyati haqidagi chuqur ma’no-mazmunga ega bo‘lgan quyidagi fikrlarini eslash joiz: „Cho‘lda suv, tog‘da tekislik, dehqonchilik uchun yer yetishmaydi. Aynan ana shunday holat, geografik nomuvofiqlik ularning rivojlanish omilidir“.

O‘tgan asrning 20 – 30- yillarida rus geosiyosatchilari „boquvchi landshaft“ g‘oyasini oldinga surgan edilar. Darhaqiqat, hozirgi ochiq, erkin iqtisodiyotda biror-bir landshaft turi yoki ma’muriy-hududiy tizim boshqalardan ajralgan, natural xo‘jalik ko‘rinishida rivojlana olmaydi. Shu bois ham tog‘ resurslari tekislikda qayta ishlanadi va bu mahsulotlardan tog‘liklar ham foydalanadi. Ammo bunday aylanma harakat, hamkorlik adolatli va ekologik jihatdan o‘zaro manfaatli bo‘lmog‘i lozim.

Geografik jihatdan qaraganda, tog‘lar nafaqat maydonining nisbatan kichikligi bilan, balki landshaft va xo‘jalik tarmoqlarining bir tomonlamaligi yoki cheklanganligi bo‘yicha ham farq qiladi. Tog‘larda, asosan, tog‘-kon sanoati, rekreatsiya va turizm, yaylov chorvachiligi, terrasalarda qisman lalmikor dehqonchilik, bog‘dorchilik rivojlanadi.

Agarda tog‘ va tog‘oldi majmualarida ekologik-iqtisodiy barqaror rivojlanishga erishilsa, u holda tekislikda shu jihatdagi taraqqiyot barqarorligida ustunlikka erishish oson kechadi[1].

Tog‘ mintaqalarining ijtimoiy geografiyasi yanada o‘zgacha. Tog‘liklarga xos tantilik, harakatchanlik, mo‘ljalli va tejankor bo‘lish, hushyorlik va tadbirkorlik mazkur hududda yashovchilarning hayot tarzi, turmush sharoiti, urf-odati, xulq-atvorini belgilab beradi. Shunga o‘xshash mintaqaviy xususiyatlar, bu joylarning betakror ijtimoiy makonini (muhitini) yuzaga keltiradi. Tog‘liklar, odatda jismonan sog‘lom, ixcham, chidamli,

chaqqon, tirishqoq, har qanday vaziyatdan ham chiqa oladigan bo‘ladi. Ayni vaqtda, tog‘lar bu yerda yashovchilarni „yashiradi“, yaxshi-yomondan saqlaydi, qo‘riqlaydi.

Tog‘ mintaqalarida infratuzilma tizimining yaxshi rivojlanmaganligi, ishlab chiqarishni hududiy tashkil etish imkoniyatlarining cheklanganligi (bu yerlarda qishloq va kichik shaharlar tor daryo vodiylari bo‘ylab tasmaimon cho‘zilib yotadi yoki tog‘ yonbag‘irlariga „yopishib“ turadi, iqtisodiyot tarmoqlari ham yoppasiga emas, orolsimon joylashgan), o‘ziga xos ijtimoiy va iqtisodiy geografik vaziyatni vujudga keltiradi.

Ammo ko‘pgina jahon mamlakatlarida aynan tog‘liklarning yashash darajasi past; bu yerda yuzaga kelgan ijtimoiy tanglik, nochorlik kishilarni nihoyatda tejamkor bo‘lishga undaydi, ularni hatto ba‘zan jamiyat uchun xavfli yo‘llarga chorlaydi; oila a‘zolarining ko‘payishi bilan ularni boqish orasidagi mutanosiblik buziladi, dehqonchilik uchun yaroqli yerlarning tanqisligi aholining mutlaq ko‘pligini yuzaga *keltiradi*. Natijada ishsizlik kelib chiqadi, yoshlarning ish qidirib „pastga“ – tekislikka tushishi esa tog‘ mintaqalarining demografik vaziyatini ham o‘zgartiradi.

O‘zbekistonning 21,3 % hududi, taxminan 2/3 qismi tabiiy resurs salohiyati, 10 % dan ko‘proq aholisi, 13 % sanoat, 8 – 9 % qishloq xo‘jaligi yalpi mahsuloti tog‘ mintaqasi hissasiga to‘g‘ri keladi. Tog‘lar mamlakatning 10 ta viloyati (Qoraqalpog‘iston Respublikasi, Xorazm va Buxoro viloyatlaridan tashqari) va 70 dan ortiq tumanlari tarkibida bor.

Tog‘ mintaqasining tabiiy resurs salohiyatlari xilma-xil, zaxiralar miqdori ko‘p bo‘lib, ulardan oqilona foydalanish, asrash va muhofaza etish O‘zbekiston iqtisodiyoti majmuasini yangi yo‘nalishda boyitishga imkon beradi. Bu yerda respublika foydali qazilmalarining asosiy qismi (neft va gaz boyliklari bundan mustasno), suv va gidroenergetika, o‘rmon, rekreatsiya (dam olish), biologik resurslar, betakror landshaftlar, muhofaza qilinadigan tabiiy hududlarning katta qismi joylashgan. Bundan tashqari tog‘lar O‘zbekistonning eng katta va eng muhim, turli-tuman va ko‘p miqdordagi tiklanadigan tog‘ resurslari va ne‘matlarini beto‘xtov tabiiy ravishda takror ishlab chiqarish (toza havo, suv, tuproq unumdorligi, biologik, rekreatsiya, landshaft xususiyatlari va b.) xossalari

iqtisodiy bahosi bevosita xo‘jalik yuritishdan olinadigan mahsulot va xizmat turlari umumiy qiymatidan ko‘p marta ortiqroqdir.

Janubiy O‘zbekistonning taxminan 57,8 foizini tog‘ va tog‘oldi mintaqasi tashkil etadi. Biroq viloyatlar doirasida tog‘li hududlar salmog‘i turlicha bo‘lib, Surxondaryo viloyatining 70 foiz [2], Qashqadaryo viloyatining 45,2 foiz hududi tog‘ va tog‘oldi mintaqasiga mansub [3]. O‘zbekiston tog‘ va tog‘oldi hududlari orasida Surxondaryo viloyatining o‘rni alohidadir. Viloyat respublika hududining atigi 4,6 foizini egallagani holida jami tog‘ va tog‘oldi maydonlarining 13,9 foizini tashkil qilishi ham ana shu xulosani tasdiqlaydi. Bu Surxondaryo viloyatining tog‘ va tog‘oldi hududlarining sanoat salohiyati ancha kattaligidan darak beradi. Janubiy mintaqaning geografik imkoniyatlari va bozor munosabatlariga o‘tish sharoitlari tufayli yaqin kelajakda tog‘li hududlarida undiruvchi sanoat tarmoqlari bilan bir qatorda tayyor iste‘mol mahsulotlari ishlab chiqaradigan sanoat tarmoqlarining nisbatan tezroq rivojlanishi kutiladi [4].

O‘zbekiston tog‘larida inson qadim zamonlardan buyon yashab, qishloq xo‘jaligi bilan shug‘ullanib kelgan eng qadimiy qarorgohlardan hisoblanadi. Arxeologik va tarixiy ma‘lumotlar tog‘larda qadimdan uzumchilik, bog‘dorchilik, g‘allachilik, chorvachilik rivojlanganligini ko‘rsatadi.

Relyef qishloq xo‘jalik ishlab chiqarishiga bevosita ta‘sir ko‘rsatadi. Chunki relyef tog‘ tabiiy sharoitining asosiy xarakterini belgilab beradi. Qishloq xo‘jaligiga yaroqli yerlar, qishloq xo‘jaligi mashinalaridan foydalanish, yaylovlarni suv bilan ta‘minlash kabilar relyefga bevosita bog‘liq.

Shu bilan bir qatorda tog‘ tabiiy sharoiti va resurslaridan foydalanish ko‘p jihatdan mehnat resurslari, malakali kadrlar mavjudligi va mehnat vositalari bilan qurollanish darajasiga ham bog‘liq. Tog‘larni o‘zlashtirish, ularning tabiiy, mehnat va iqtisodiy resurslaridan foydalanish darajasi hozirgi bozor iqtisodiyoti sharoitida yanada ko‘proq ahamiyat kasb etmoqda.

Tog‘ mintaqasi sanoat ishlab chiqarish tarixida, eng avvalo, tog‘-kon sanoatining beshigi sifatida tanilgani ma‘lum. Metall (bronza) ishlab chiqarilishiga asos solingan davrlar (miloddan avvalgi I ming yillik)dan boshlab mamlakatimizning tog‘ va tog‘oldi hududlari

(masalan, Chotqol-Qurama, Hisor kabi tog‘lar)da dastlabki konlarni o‘zlashtirish asosida sodda holdagi kichik metall erituvchi o‘choq izlari ko‘plab aniqlangan. O‘z o‘rnida ular, tabiiyki keyinchalik bu hududlarda turli boshqa sanoat tarmoqlarining shakllanishi va rivojlanishiga asos bo‘lgan. Aholi joylashishi va moddiy ishlab chiqarish uchun ancha boy tabiiy imkoniyatlarga ega bo‘lganligi tufayli mazkur mintaqada tarixiy davrlardan boshlab Ohangaron, Parkent, Quva, Urgut, Nurota, Shahrisabz, Boysun kabi muhim ishlab chiqarish markazlari shakllangan. Qolaversa, qadimiy Samarqand, Toshkent, Chust, G‘uzor, Sherobod kabi katta va kichik shaharlar ham tog‘oldiga tutash bo‘lgan hududlarda yuzaga kelgan va rivojlangan.

Tog‘ va tog‘oldi mintaqasining O‘zbekiston iqtisodiyotining rivojlanishidagi hozirgi o‘rni yanada yuqoriroqdir. Qazib chiqarilayotgan ko‘mirning barchasi, turli metall rudalari, kimyoviy minerallar va qurilish materiallarining katta qismi ana shu mintaqa hissasiga to‘g‘ri kelmoqda. Mazkur mintaqa O‘zbekiston tog‘-kon sanoati mahsulotlarining 4/5 qismini yetkazib bermoqda. Agar iste‘molga tayyor bo‘lgan mahsulotlar ishlab chiqaradigan boshqa sanoat tarmoqlari ulushi ham hisoblanadigan bo‘lsa, mintaqaning sanoat rivojlanishidagi hissasining yana yuqori ekanligini tushunib yetish qiyin emas.

So‘nggi yillarda Kitob, Shahrisabz, Dehqonobod, Parkent, Bo‘stonliq, Zomin tumanlarida sanoatning muhim tarmoqlarining korxonalarining tashkil etilishi, turizm va rekreatsiyaga bo‘lgan alohida e‘tibor ushbu hududlar aholisi uchun ham, mamlakatimiz uchun yaxshi ko‘rsatkichlarni berdi. Lekin tog‘larimizdan istiqbolda yanada kengroq maqsadlarda foylanishimiz mumkinligini anglashimiz barchani quvontiradi.

Tog‘li hududlarni kompleks ijtimoiy-iqtisodiy rivojlantirishda quyidagi chora-tadbirlarni amalga oshirishni maqsadga muvofiq deb bilamiz:

- tog‘li hududlarning tabiiy, agroiqlimiy imkoniyatlaridan yetarlicha foydalanish. Bunda har bir tog‘li tumanning qishloq xo‘jalik ixtisoslashuvi va yer resurslaridan hududiy foydalanilishini takomillashtirish;

- tog‘li hududlardagi mavjud mineral resurslar asosida, ayni shu joyning o‘zida atrof-muhitga ta‘siri kam bo‘lgan sanoat korxonalarini barpo etish va ushbu korxonalarni mazkur hududagi mahalliy kadrlar bilan ta‘minlash;

- tog‘li hududlarda o‘ziga xos „resurs“, „kurort“ va „aqlli“ shaharlarni barpo etish. Bunda shunday imkoniyatlari mavjud bo‘lgan tumanlar (Shahrisabz, Kitob, Boysun, Parkent, Bo‘stonliq, Zomin va b.) tanlanib, ularning markazlari yoki ikkinchi darajadagi (keyingi istiqboli yuqori baholangan) shaharlar negizida xorijiy mamlakatlar (masalan, AQSH, Shveysariya, Germaniya) tajribalarini qo‘llash;

- tog‘li hududlarda mamlakatimiz uchun noan’anaviy, ammo rivojlantirish mumkin bo‘lgan – tog‘-chang‘i sport turlari, agro va gastroturizm tarmoqlarining hududiy manzillarini tashkil etish;

- tog‘li hududlarni kompleks (tabiiy, ijtimoiy-iqtisodiy, agrar va b. sohalarda) o‘rganuvchi maxsus ilmiy tadqiqot muassalarini tashkil etish va ularga imkon qadar tog‘ni to‘la his qila oladigan mahalliy mutaxassislarni jalb qilish;

- tog‘lik yoshlarda geografiya, biologiya, kimyo fanlari orqali ekologik madaniyatni rivojlantirish, tog‘li hududlar tabiatini muhofaza qilishning aniq chora-tadbirlarini ishlab chiqish;

- tog‘li hududlardagi aholi punktlarida aholiga xizmat ko‘rsatish sohalari tarmoqlarini hududiy joylashishini yirik va o‘rta shaharlar bilan birgalikda tumanlar markazlari va yirik shahrchalar bilan uzviy holatda tashkil etish.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Rafiqov V.A. Tog‘ va tog‘ oldi hududlarining ekologik-iqtisodiy barqaror rivojlanishi: muammolar, yechimlar va takliflar // O‘zGJ VII syezdi materiallari, –T., 2006. – B. 182 – 187.
2. Джумаев Т. Горы Узбекистана: природа, хозяйство, отдых. – Т.: Мехнат, 1989. – 224 с.
3. Qurbonov P.A. Janubiy O‘zbekistonda urbanizatsiya jarayoni rivojlanishining omillari va iqtisodiy geografik asoslari. G.f.n. ilmiy darajasini olish uchun taq. et diss. avt. ref. – T., 2012. – 23 b.
4. Yuldashov A.U., Xodjimatomov A.N., Allayorov R.X. O‘zbekistonning tog‘li hududlari geoekologiyasi. Monografiya. – Toshkent-Guliston: „ZUXRA BARAKA BIZNES“ MCHJ, 2020. – 139 bet.